

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Supt îngrijirea d-lor :

D. ANGHEL, ST. O. IOSIF, M. SADOVEANU, G. SANDU-ALDEA, ION SCURTU
PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOI
PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

I. SCURTU. — Rătăcirii primejdioase.

D. ANGHEL. — Serenadă (poezie).

CATON THEODORIAN. — Ca frați (nuvelă)

ST. O. IOSIF. — Înșirate mărgărite (poezie).

C. SANDU-ALDEA. — Pescar de Islanda (trad. din P. Loti).

SC. — Cronică.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani

In străinătate 25 ,

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară . . . 10 lei

In străinătate . 12 ,

„MINERVA“
INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURA
BUCUREȘTI. — Bd. Academiei, 3.

A apărut :

Pe drumul Bărăganului

DE

C. SANDU-ALDA



Prețul: Lei 1.50

De vânzare la toate librăriile din țară

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
B-dul Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, No. 4.
BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL
În țară 10 lei
În străinătate 12 »

RĂTĂCIRI PRIMEJDIOASE

Nici dacă s'ar fi calculat anume, n'ar fi izbutit să stirnească mai multă senzație, la noi și de sigur pretutindenea la Romîni de peste hotare, articolul «Două culturi» publicat în numărul din urmă al revistei «Luceafărul» din Sibiiu de redactorul ei d. O. C. Tăslăuanu, care este în acelaș timp și secretar al «Asociațiunei pentru cultura și literatura poporului romîn» din Ardeal și Ungaria. Deși de două ori obligat a crede în ideia unității noastre culturale și a stăruii pentru ea, deși revista pe care o redactează și-a proclamat în repetite rînduri această credință și meritul ei de-a munci ca nici un alt confrate ardelean pentru idealul de cultură al Romînimei, deși rolul oficial pe care îl are în conducerea mișcării culturale din Ardeal i-ar fi impus cea mai mare rezervă față cu orice teorie riscată, nechibzuită, turburătoare a credinței în unitatea culturii romînești, — d. O. C. Tăslăuanu s'a încumetat, totuși, să improviseze într'un pretins sistem o serie de rătăcirî grave și de atacuri primejdioase cu privire la sentimentele și ideile obștești asupra unității noastre culturale.

Într'un stil care, împotriva pretenției de-a fi satiric, nu izbutește a fi decît cinic, putînd otrăvi sufletul cinștiilor cetitori simpli ai revistei, iar pe cititorii mai încercați respingîndu-î, chiar revoltîndu-î, autorul articolului face haz de unitatea noastră culturală, — «această zînă națională care un veac de-a rîndul a fermecat pe atîția feți-frumoși ai nației noastre mărite» și vorbește de «fruntași ai neamului cari ar avea prilejurî mai dese să benchetuiască și să vorbească în numele neamului romînesc», de poeți cari «ar scrie cîteva horî de unire, cîteva ode de preamărire», de «învățători cari și-ar îndeplini datoria, «chemarea sfîntă», luminînd odraslele țărănești despre însemnătatea marelui eveniment, prevestitorul fericirii pe acest pămînt al neamului de viță împărătească», eveniment care ar fi un »milion ar-

monizat» de «Romîni, cari ar trăi în deplină armonie sufletească», față de «unsprezece milioane de Romîni»... «condamnați de domni să suporte chinul școalei»...

Dar autorul îndrjit nu îngăduie nici măcar aceste fărimituri ale unei «unități culturale», ci pornind de la teoria filosofică învechită că «interesele materiale stau la baza oricărei culturi sociale», găsește că «unitatea noastră culturală e o *imposibilitate*», de oare ce «interesele materiale ale claselor culte din cele trei provincii românești, aparținătoare altor state, sînt legate de interesele claselor stăpînitoare din statele respective». Și astfel, ca o consecință foarte inofensivă a unor asemenea rătăcirî, se precisează suprema rătăcire că: «neamul nostru, ca oricare alt neam, are două culturi, cea a clasei stăpînitoare, și cea a clasei stăpînite.»

Aici — declară autorul, cu respirația de sigur oprită — «am ajuns la un *popas*» și «trebuie să ne dăm seama ce înțelegem peste tot *sub cultură*» [ori sub-cultură?]. Și în tihna plăcută a popasului vedem deschizîndu-ni-se «partea *întîi*, capitolul *întîi*, pagina *întîi*», a unei misterioase cărți nemțești, de unde se reproduc numai în nemțește, ca să nu le priceapă și «țăraniî», nouăsprezece cuvinte, bob numărat, ce ne dau o definiție a culturîi, prea cunoscută oricărui om cult.

Cu aceste cuvinte cabalistice pentru nepricepuții proprietari ai «culturîi țeranilor», popasul se isprăvește și fericitei stări antediluviane îi urmează... potopul! Un potop groaznic, de credinți socialiste răsuflete și de afirmațiuni ciudate care, pornite dintr'o cugetare anarhică, nu pot duce decît tot la punctul plecării, la aceiași anarhie de cugetare, pe aceia dintre cetitorii «Luceafărului» cari n-ar găsi în propria lor cultură și în propria lor chibzuială o corabie să-î ție la suprafața apelor turburi unde se scaldă, poate fără să știe, autorul potopului de rătăcirî primejdioase.

Iată, pentru lămurirea numeroșilor cetitori cari nu au avut prilejul să citească «Luceafărul», cîteva spicuirî din articolul fenomenal al d-lui Tăslăuanu. «Mărginindu-se la Europa», d-sa vede «prăpăstii» la care s-ar fi ajuns «între cultura *domnilor* și cea a *țăranilor*», «diferențierea căroră e așa de mare, că numai teoretic putem vorbi de culturî naționale (!); în realitate în întreaga Europă e o cultură a domnilor, care în variațiile ei de la popor la popor e mai apropiată decît cultura domnilor de cultura țăranilor din sînul aceluiași popor». «Pentru ca să se înțeleagă mai ușor mersul argumentației sale», autorul ia ca exemplu «poporul romînesc din România». Iar spre a fi sistematic, d-sa își împarte problema în «cultura materială» și «cultura spirituală». Cu privire la cea dintîi, d-sa crede necesar a sta-

bili înainte de toate marele adevăr *nou* că «fiecare cetățean trebuie să se hrănească, să doarmă, prin urmare să aibă un adăpost și să se îmbrace»; dar «clasa țărănească produce singură toate mijloacele pentru satisfacerea vieții lui (!) materiale», iar domni «cumpără pe bani» totul și «uneltele cu care se săvârșesc lucrurile lor se deosebesc, cer și pământ, de cele ale țăranilor», pe când, de sigur, ar trebui să se zidească cu aceleași unelte coliba țărănească săracă în care își va fi răbojit d. Tăslăuanu articolul d-sale, ca și palatul «Asociațiunii» din Sibiiu în ale cărui bioururi elegante își redactează d-sa gravele procese-verbale despre activitatea culturală a «domnilor»! În ochii încruntați ai d-lui Tăslăuanu — despre care trebuie să presupunem că nu face parte dintre «domni», ci este fără îndoială vr'un țăran original, care dacă nu scurmă și samănă pământul, scurmă cel puțin hirtia și samănă vântul, preferind să culeagă furtună în locul grânelor pe care tot domni le-ar minca, și nu d-sa! — pentru d. Tăslăuanu, decî, e adevărată și minunea ca «domni să trăiască fără să muncească», de oarece «statul nu e al țăranilor, ci al domnilor!» Astfel explică redactorul «Luceafărului» și «necesitatea statului pentru dinșii, (pentru *domni*), dar numai pentru dinșii, fiindcă *brațelor muncitoare le e indiferent dacă lucrează pământul boieresc supt stăpînire românească, turcească sau rusească*!»

Apucăt odată pe acest povîrniș de frazeologie socialistă, descoperitorul «celor două culturi» își ia un avînt eroic și dă năvală chiar asupra totalității «statelor naționale moderne», parcă ar fi descendentul direct al iacobinilor gata să se ia de piept cu toată Europa. «In triburile primitive — socoate d. Tăslăuanu — între membri unei comunități se respectă dreptul, morala și legea adoptată de dinșii; la animalele cari se asociază, de pildă la furnici, se cruță, se apără indivizii aceluiaș cuib, pe când în statele *naționale* moderne nu se respectă nici măcar această morală a furnicilor». Dimpotrivă, «domni de la orașe, adică marii proprietari sau marii capitaliști întrețin o clasă întreagă de lefegii (!): administratori, judecători, dascăli, ofițeri, cari sunt *plătiți din dările adunate dela țărani!*» Toți acești lefegii «se consideră de conducători «firești» ai țerii, ai neamului», întreaga lor organizație «se afirmă (!) că e în interesul națiunii»; «unii sînt *naționaliști*, alții *democrați*, alții *poporaniști*...» Și concluzia? «*Organizarea neamurilor în state, în forma de astăzi, e cerută mai mult de interesele domnilor*!» Iată ce învățătură ajunge să propage, într'o revistă luxoasă cum este «Luceafărul», cu ilustrații și articole despre arta și literatura «domnească», nu populară, «domnul» — pardon!, «țăranul» O. C. Tăslăuanu!

Nu era decît prea firesc să urmeze, după asemenea teorii, altele, și mai senzaționale, cu privire la «cultura spirituală». Astfel, pentru neo-țăranul și fostul domn de la «Luceafărul», prăpastia este așa de mare între cele două culturi, că «există o limbă literară, cultă și o limbă populară, există o artă cultă și o artă populară, cultul religios e altul la domni și altul la țeranî și în sfîrșit, țeranii își au științele lor deosebite de ale păturei culte...» Și aici, iarăși sîntem trimiși la o carte misterioasă, tot nemțească, de astă dată însă la pagina 29 și următoarele... Dacă nu am fi admirat descoperirea autorului, am fi îndrăznit să credem că sînt foarte firești deosebirile de grai, literatură, etc., între păturile culte și popor, precum e firesc ca d. Tăslăuanu, de și neo-țeran, să aibă alt stil, alte credinți religioase și altă știință decît milioanele de sătenî de jalea cărora d-sa varsă lacrimi de cerneală. Așa însă, de teama Neamțului pe care îl socotim, totuși, mai puțin original și chiar mai chibzuit decît d. Tăslăuanu, iată-ne siliți să ascultăm mai departe sfînta evanghelie... marxistă! «Avem cultura *internațională* a claselor stăpînitoare și culturile *naționale* ale țăranilor cari alcătuiesc diferitele popoare...» Altminterî ar fi, «dacă întreaga cultură domnească s'ar pune în serviciul păturei țărănești», dacă «școala pe care o fac domniî la sate» n-ar mai fi «făcută după pedagogiile domnești», ci, fără îndoială, după pedagogii scrise la răboj! Dar, exclamă tot d. Tăslăuanu, «aceasta ar însemna desființarea clasei de bogați» și atunci «am putea vorbi de cultură națională, fiindcă intelectualii, bărbații de stat, oamenii de știință» — de ce nu și redactorii de reviste? — n-ar mai fi *exploatații muncii țărănești*, ci sprijinatorii ei».

În Ardeal, domniî «urmăresc acelaș ideal ca și stăpîniî din România», ceiace îndeamnă pe domnul, — pardon! pe neo-țăranul O. C. Tăslăuanu «să nu poată primi fără nici un gest de indignare *declarațiunile mincinoase despre unitatea culturală a neamului românesc*», despre această «*ficțiune cărturărească la care noi nu avem nici un motiv să ne închinăm*», ci mai curînd ar trebui să aruncăm în aer căciulile și împreună cu autorul să strigăm «în lumea largă» adevărul socialist despre «*balastul nnei domniî naționale*» pe care «are să-l supoarte poporul nostru de țeranî» în Ardeal!

Cetitorii noștri — orășeni și sătenî, dar oameni de bun simț, deopotrivă, — ne vor ierta că le-am înfățișat cu atîta precizie o serie de rătăcirî care multora nu le va fi venind să crează că au putut fi tipărite într'o revistă serioasă ca «Luceafărul» și tocmai cu privire la problema unităței noastre culturale:

Am fost însă nevoiți a documenta cu citațiuni exacte primejdia propagandei în Ardeal a unor idei pe care ne deprinsesem a nu le observa pîn'acuma de cît în anume gazete obscure, la anume agenți suspecti furișați în sînul țărînimei romînești numai cu scopul realei *exploatări* politice și poate chiar personale. Dar într'o revistă ca «Luceafărul»? Intr'o revistă de cultură romînească și pentru familiile din burghezimea romînească, pentru «domnii» pe cari îi afurisește chiar unul dintre conducătorii lor oficiali în treburî culturale? Intr'o astfel de revistă să se publice asemenea rătăcirî, e într'adevăr prea neobicînuit și am dori ca însuși «Luceafărul» să revină asupra rătăcirii sale și să facă... mea culpa.

Prin urmare, deocamdată așteptăm — cu încredere.

I. SCURTU.

SERENADĂ

După JEAN AICARD

— Ascultă, Mărgărită,
Cum picură de lină
Cîntarea mea 'nsoțită
De dulcea țamburină.

— Jar cînți ca 'ntotdeauna
Tot vechea la cîntare,
De-mî vei cînta-o 'ntruna
Am să m'arunc în mare.

— Aruncă-te, ce-î pasă
Cui știe să înnoate:
Vicleana mea frumoasă,
La mal iar te voiu scoate.

— Eū un țipar m'oiū face
În fundul unei ape,
Și mînile-ți dibace
Diū nou o să mă scape.

— Țipar te faci, frumoasă,
Că eū voiū fi pescarul,
Voiū arunca o placă
Și-oiū pescui țiparul!

— De n'oiu găsi scăpare
 M'oiu face un părau...
 — Eu albie în care
 Voiu prinde trupul tău.

— Atunci într'o grădină
 Ca trandafir m'ascund...
 — Jar eu voiu fi albină
 Și 'n sînul tău pătrund.

— Privește, printre stele,
 Luceafăr m'am făcut...
 — De dorul dragei mele
 Sînt nor și te sărut.

— De-o fi să nu mă cruțe
 Nici norul negreșit,
 Spășită 'ntre măcuțe
 Intra-voiu într'un schit.

— Poți să te faci ce-ți place,
 Tot nu m'eî dovedi:
 Eu preot mă voiu face
 Și te voiu spovedi.

— De este-așa, ei bine,
 Să știi că am murit...
 Și plînge după mine
 Acum întregul schit.

— Îți va 'ngheța cuvîntul,
 Căci, moartă, vei tăcea.
 Dar eu voiu fi pămîntul
 Și tot vei fi a mea!

— Cîntarea ta mă fură
 Și vreau orișice vrei:
 A ta e a mea gură
 Și-aî tăi și ochii mei!

D. ANGHEL.

CA FRATI

(SFÎRȘIT)

«Văzut-ai femei plîngînd vreodată? Eu am văzut multe înaintea de însurătoare. Cele mai frumoase, comori de frumusețe cînd erau vesele, se urîteau plîngînd, li se punguia mușchii pe față, li se încreția pielea pe frunte, li se 'nroșea ochii, ca de iepuri, le curgea nasul, ca prinse de guturai, se 'ntunecau, se aprindeau peste măsură, ca ardeii, li se mărea gura, li se băteau buzele ca în spasmuri, dinții păreau ca de maimuțe, niște schime, ce te fac să 'ntorci capul cu silă... N'am văzut încă, pînă la ea, femei pe care plînsul s'o prefacă în așa chip, s'o lumineze, s'o înflorească, și din frumoasă s'o facă cheruvim.

«Am rămas privind'o lung, mulțumit, încîntat, fericit. Am uitat tot năcazul. Am prins'o în brațe, și-am dus'o ca pe un fulg, așa mi se părea de ușoară, am dus'o unde am nimerit, aci pe locul unde stăm, în biuroul meu, și am început s'o iubesc iară, să mă zăpăcesc iubind'o, ca niciodată. N'a mai ris și m'a iertat fără s'o rog. Sărutările mele pătimeașe, arzătoare ca vitriolul, lăsaū urme roșii, vinete, negre, pe gîtul ei, pe piept, pe tot trupul și prin ele îmi dobîndise iertarea. I-a trecut și am simțit'o tremurînd ușor numai, fără vaet, ca un zefir, frîngîndu-se ca o cracă de trandafir subt fiecare sărut, subt fiecare strînsoare, subt fiecare brutalitate... Dar lucru curios: Coca mea deatunci încoace s'a făcut alta, ride rar, ochii i se cernesc, stă pe gînduri, și plînge, plînge din fiecă nimic, ca să mă piardă, ca să mă scoată din minți, ca s'o iubesc, prin vraja plînsului, cu o furie smintită.

«Norii trecători din căsnicia noastră s'au destrămat pe cerul ce-a rămas senin și limpede. Iar acum, mai fericit decît în lunile de miere, decît totdeauna, îți scriam toate astea».

«Luă scrisoarea după cantor, o puse într'un plic și mi-o vîri în buzunar

— «S'o cetești acasă...» Și cum voiam să-mi arunc ochii: «Nu acum, nu aci; te rog».

«Un foșnet de mătăsuri și pașii lunecoși ai unei făpturi ușoare se auzeau prin sală; un glas cristalin, armonios, dulce, ajunsese pînă la noi:

— «E Coca... vine din tîrg. Ce plăcere o să-î faci, căci te cunoaște, știe tot trecutul nostru, a citit frumoasele tale scrisori. Și, mă rog, fără fasoane... Ai să-î zici tu, pe nume, Coca, ca și mine; sau, și mai bine, «Sora», cum zic eu, Adeliu...»

«Ușa se deschise largă la perete și în prag se ivi doamna Cerban într'o roche luxoasă, de solzi vineți ca gușa porumbelului, țesute în mătăsică străvezie pe fusta de tarlatan, pe cap încă cu pălăria de catifea neagră, cu pene mari albastre ca peruzeaua, își scotea mînușile și uitase ușa deschisă, din-spre sală.

«Mă ridicai în picioare și-î făcuî salutul adînc de împrejurare; ea mișcă încetinel din cap și dete cîțiva pași înapoi, pentru a eși. Cerban mijloci:

— «Coca, nu-l cunoști din portret? E Abgar, prietenul meu, prietenul nostru...» Innaintă deschizînd ochii ca să mă vadă mai bine, surise blînd și-mi întinse mîna sguduind pe a mea fără sfială, bătește. Apoi ne așezarăm la vorbă pînă ce soldatul veni să ne cheme la masă.

«Avusesem vreme s'o cunosc în deajuns: era frumoasă, deșteaptă și părea să aibă un suflet bun, graiul îi era cald, privirea dreaptă: Parcă însă, nu arăta puțința atitei aprinderi și în privința asta spusele lui Cerban mă puneau pe gînduri.

«La masă prietenia se leagă mai bine. Se făcu între noi o apropiere desăvîrșită și trebui, după stăruințele prietenului meu, să-i zic pe nume... Nu mă putui hotări decît cînd ea, ca să facă pe placul bărbatu-său, începu să mă tutuiască și să-mi zică Abgar ca și căpitanul.

«La prăjituri se desfîndă și o sticlă de vin de Cotnar și singele începu să se încălzească, vorba să se aprindă. Vorbirăm de teatru, de muzică, de scriitori, de artă, — ne aduserăm aminte de trecut, de copilăria noastră și de școala militară, ca să nu lipsească, din casa unui ostaș, și vorba despre cele cazone.

Băui în sănătatea lor. Apoi, nu știu cum, veni vorba despre o catastrofă, o explozie întîmplată într'o mină din Austria, unde pieriseră mulțime de suflete.

— «Tacî cu lucruri d'astea mișcătoare», îmi tăie vorba mai mult glumind și tot privind pe nevasta sa, căpitanul. «Aî s'o faci să plîngă... Nu știî cît plînge de ușor».

Fu de ajuns. Cercă să ridă, ca să alunge plînsul, dar buza începu să-i tremure, ușor, domol, ritmic, fața i se învălură de o umbră purpurie, fruntea i se îngălbeni ca prăfuită cu palidități de polene, părul îi căzu pe frunte, nările i se deschiseră vibrînd ca aripile fluturilor, gura cărnoasă i se contracta cu armonizări de statue, ochii i se innecau în mărgелеle limpezii ale lacrimilor, înghițea, contenindu-se, tot chipul i se prefăcea deschizîndu-se și înflorea, înflorea ce potirul unei flori în încropirea soarelui de dimineață.

«Întorsei capul cînd bărbatu-său se sculă după loc și se duse să-i închidă gura, cu o sărutare pătimașă, pe cînd ea, ca într'un vîrtej, pierdea simțirea, lăsa capul pe spate și o văzui cum rămînea spînzurată de buzele lui, închizînd ochii și ducînd mîna, ca de fildeș, spre inimă.

— «Am supărat-o, vezi» îmi spunea Cerban luîndu-mă de mîna. «Acum s'a împăcat, vino de-o sărută și tu».

«Făcusem niște ochi cît farfuriile, privindu-i pe amîndoi și mai ales pe Cerban; mi se părea că-și pierde mîințele. Dar mîna lui se 'ntinse asupra mesei, îmi apucase degetele și mă trăgea spre el, stringîndu-mă. Coca mă privea și în ochii ei, sălbăticiți, simții o chemare păgînă. Mă împotrivi și vrusei să mă scol dela masă. Dar căpitanul stăruia:

— «Ce vezi necuviincios într'asta? Nu ești tu fratele meu, nu e ea «Sora» ta, cum e Adela sora mea... Și mă 'mpinse, fără vrere, spre obrazul nevastă-sii, capul îmi căzu greu și buzele mele înghețate se lipiră pe fața ei parfumată.

«Dar obrajii aceia ardeau, dar din ființa ei se împrăștia un miros ciudat și simții o arsură, pe care o simț și astăzi, și simții un fior ce ne furnica pe amîndoi, căci subt sărutarea mea tresărise și ea, bătuse și inima ei, cum bate a mea încă.

«A doua zi am rămas în așternut și am trimes vorbă lui Cerban că sunt bolnav. Mă prefăceam saŭ eram, de bună seamă, bolnav? Nu știu!

«Căpitanul a venit să mă caute, mi-a adus ceaiul și nu s'a dus de-acasă, purtîndu-mă de grijă. In timpul zilei, de mai multe ori, am auzit pașii lunecoși ai Cocăi, trecînd pe dinaintea ușei mele și-am înțeles foșnetul parfumat al fustelor ei de mătase; parfumul făpturii ei trecea, par'că, prin pereți, prin uși, prin ferestre, și-mi înnabușa răsuflarea. Pină și așternuturile ce-mi învăluiau trupul prins de friguri purtau aceiași mireasmă tare, amețitoare.

«Pe seară mi s'a părut că ațipesc, dar somnul nu mă adormise cu totul. Ei doi erau în biouro, alături, și prin ușa cu geamuri suluri de lumină străbăteau în odaia mea întunecoasă.

«Trebuie să fi fost tîrziu cînd am tresărit simțindu-î pe-amîndoi lîngă mine. Cerban îmi luase mîna, pe cînd niște degete ușoare îmi pipăiau fruntea asudată. Era mîna Cocăi, din care se lăsa mai puternic, mai tare, parfumul acela, otrăvitor.

«M'am prefăcut că dorm și am întredeschis pleoapele ca că contemplant pe Coca, cu chipul luminat de-o rază resfrîntă dela lampa de dincolo. Era frumoasă, desigur. Din ochii ei catifelați, ca plisa tîmîioarelor, se scurgea un șiroi de vrajă, dar farmecul straniu ce-o aprinsese plîngînd, pierise.

«Ași fi vrut s'o văd iară, picurîndu-și lacrimile, prefăcîndu-se, ca în ajun, și 'nflorînd, și 'nvoltîndu-se și arzînd cum o văzusem. Mă simțeam învins de aceiași nebulie ce prinsese mîntea căpitanului. Aŭ stat puțin în odaia mea și-aŭ eșit, pe vîrfurile picioarelor, cînd s'aŭ încredințat că dorm.

«A treia zi am plecat, am fugit aproape, ca un hoț, cu toate stăruințele lui Cerban, cu toată ruga tîmîioarelor din ochii femeii lui. In clipa despărțirii l'am îmbrățișat și am dat să sărut mîna nevestii lui...

«Dar el a început a rîde:

— «Cum? Așa se despart frații, cu sărutări de mîini, cu fasoane? Haide, Cocă, sărută-l tu întîi, pe domnul ăsta sfios și sălbatic...» Ne-am sărutat. Apoi, Cerban cu glumele lui, a început s'o necăjească, ca s'o facă să plîngă.

— «Vroî» — zicea el «s'o mai vezi înc'odată plîngînd». Și Coca a plîns, și a înflorit iară, și s'a făcut frumoasă cîm o visasem eu, cum o dorisem în frigurile și 'n delirurile mele toată noaptea.

«Dar de astă dată a plîns pentru că trebuia să plîngă.

«Am plecat din casa lor, cu un simțimînt de jale și durere ce n'am simțit decît la moartea mamei mele. Subt pologul de sticlă, dela intrare, i-am lăsat pe amîndoi, alături, lipiți, înlănțuiți, pe ea cu ochii umezi și cătînd de parte, pe el strîngîndu-î mijlocul cu brațul stîng petrecut ca un șarpe.

Pe drum am deschis scrisoarea lui, și am citit-o rînd cu rînd, literă cu literă. Vai! ce-mi scrie. Vai! ce destăinuiri!

«Scrisoarea îmi frigea degetele, tocmai precum obrajii «Sorii» îmi arseră buzele. Am rupt-o și bucățelele le-am asvirlit pe fereastra vagonului.

«Fluturau, ușoare, ca fulguiala albă, a zăpezii ce învălurase pământul și, mi se păreau niște flori, moarte, ce sburau înapoi, să se țină și să acopere mormîntul în care se îngropase, pentru totdeauna o prietenie admirabilă».

CATON THEODORIAN.

ÎNȘIRĂ-TE MĂRGĂRITARE...

— «Au fost odată trei secerătore
Ce se iveau din lanuri pân' la brîu —
Trei flori ce-acuma străluceau la soare,
Acum piereau în aurul din grîu...
Au fost odată trei secerătoare...
Înșiră-te frumos, mărgăritare!»

— «Și iată că, adus de întîmplare,
Trecea un fiu de împărat în sus
Și-a zis atunci fata cea mai mare:
De m'ar lua pe mine, aș fi în stare
Ca să-i îmbrac palatul cu un fus...
Înșiră-te frumos, mărgăritare!»

— «Și a rostit atunci cea mijlocie,
Străfulgerînd cu secera pripită:
De m'ar lua pe mine de soție,
Eu i-aș hrăni palatul cu o pîită...
Dar el privi la ea cu nepăsare:
Înșiră-te frumos, mărgăritare!»

— Și dintre spice-a zis a treia floare:
De m'ar lua pe mine, eu i-aș face,
Trei feți cu plete de-aur lucitoare...
Stă dus feciorul de 'mpărat și tace
Și-a treia zi la curte-i nuntă mare...
Înșiră-te frumos, mărgăritare!»

— «Dar cînd a fost să nască 'mpărăteasa,
Plecă 'mpăratul plin de întristare
Și o țigancă singură rămas-a
Ca s'o 'ngrijască 'n ceasul de 'ncercare...

*Căci s'aū sculat vrăjmași cu oaste mare...
Înșiră-te frumos, mărgăritare!»*

*— Iar cînd sosi acasă împăratul,
Dorit să vadă mîndrii logofeți,
Găsi doi puī de lup, — și tot palatul
Rîdea de 'mpărăteasă cu dispreț...
Și ea să spună nu era în stare —
Înșiră-te frumos, mărgăritare!*

*— «Și s'a făcut țiganca 'mpărăteasă,
Iar cei doi mîndri feți nenorociți
În locu-acela unde-ī îngropase
S'aū prefăcut doi dafini auriți.
Cînd i-a văzut, a prins-o spaimă mare...
Înșiră-te frumos, mărgăritare!»*

*— Și-a dat poruncă aspră ca să-ī lae,
Și ea cu mîna ei pe foc i-a pus —
Dar fără veste-atunci din vîlvătae
Două schinteī s'aū ridicat în sus —
Și aū căzut pe-un țerm de apă mare...
Înșiră-te frumos, mărgăritare!»*

*— «Și-apoi din dafinii acei tăeți,
Din cele două mîndre schinteioare,
Ne-am prefăcut iar mîndrii logofeți,
Ca să venim aici, la șezătoare,
Să spunem trista noastră întimplare...
Înșiră-te frumos, mărgăritare!...»*

*Plîngea cu hohot biata 'mpărăteasă
Intr'un ungher, cum asculta aceștea;
Iar împăratul crunt se 'ntunecase
Înțelegînd ce rost avea povestea.
Pe cînd țiganca se făcea ca varul...
Și singur se 'nșira mărgăritarul!*

ST. O. IOSIF.

PIERRE LOTI

PESCAR DE ISLANDA

PARTEA ÎNTÎIA

VI.

.....
 Aproape o lună mai târziu. În Iunie.

Împrejurul Islandei e acel fel de vreme rară pe care marinarii o numesc *liniște alba*. Adică nimic nu mișcă în aer ca și cum toate adierile ar fi sfârșite, sleite.

Cerul se acoperise cu un mare văl alburii, care se întuneca la poale spre orizont, și da într'un cenușiu de plumb, cu nuanța spălăcită a cositorului. Iar dedesubt apele încremenite aruncau o strălucire palidă, care obosia ochii și își da un fior de frig.

De data aceasta erau «ape» (*moires*) nimic de cât «ape» schimbătoare care jucau pe mare, cercuri foarte ușoare, cum ai face suflind asupra unei oglinzi. Toată întinderea lucitoare părea acoperită de o rețea de desene nelămurite cari se înlănțuiau și se desfăceau, ștergîndu-se foarte iute, fugare.

Era cu neputință de spus dacă e o veșnică seară sau o veșnică dimineață. Soarele care nu mai arăta nici un ceas, sta acolo mereu pentru a domni asupra acestor străluciri de lucruri moarte și el însuși nu era de cât un cerc aproape fără contururi, mărit pînă la nesfîrșire printr'un cearcăn turbure.

Pescuind alături unul de altul, Yann și Silvestru, cîntau *Jean-François de Nantes* — cîntecul care nu se mai sfîrșește, făcînd haz de însăși monotonia lui și privindu-se cu coada ochiului pentru a rîde de acest fel de copilărească ștrengărie cu care ei reîncepeau mereu cupletele, silindu-se să ia de fiecare dată un nou avînt. Obrajii lor erau roșii supt marea răcoare sărată. Acest aer pe care îl respiraū era înviorător și virgin și ei îl sorbiaū în adîncul pieptului, chiar din isvorul orî cărei vigori și orî cărei existențe.

Și cu toate acestea, împrejurul lor erau aspecte de ne-viață, de lume stînsă sau necreată încă. Lumina n'avea nici o căldură, lucrurile stăteau neclintite și ca înghețate pentru totdeauna, sub privirea acestui mare ochiu spectral care era soarele.

Maria arunca pe întindere o umbră lungă, ca pe la scăpătatul soarelui și care părea verde în mijlocul acestor suprafețe lustruite care răsfrîngeau albețurile cerului. Atunci, în toată această parte umbrită care nu mai oglindia, puteai deosebi prin transparență ceea ce se petrecea supt apă: pești nenumărați, miriade și iar miriade, toți la fel, lunecînd încetinel în aceiași direcție, ca și cum ar fi avut o țintă în necontenita lor călătorie.

Erau moruniî cari executau manevrele lor cu toții deodată, cu toții în lung, în același sens, paraleli, părînd niște vîrgături cenușii, și agitați fără încetare de o tremurătură repede, care dădea o înfățișare de fluiditate acestei grămizi de vieți tăcute. Une ori cu cîte o bruscă izbitură din coadă, toți se întorceau în acelaș timp, arătînd strălucirea pîntecelor lor argintate și apoi aceeași lovitură din coadă, aceeași mișcare de răsucire se întindea în toată grămada prin ondulațiuni încete, ca și cum miî de lame de metal ar fi aruncat, între două ape, fiecare cîte un fulger.

Soarele, deja foarte jos, tot se mai cobora. Hotărît, era deci seară. Cu cît cobora mai mult în zonele de culoarea plumbului care se învecinau cu marea, cu atît se îngălbenia mai mult și cercul lui se desemna mai lămurit, mai real. Te puteai uita la el, ca la lună.

Cu toate acestea, tot lumină, dar ai fi spus că nu era de loc departe în spațiu. Ți se părea chiar că dacă te-ai fi dus pe o corabie numai pînă în fundul orizontului, ai fi întîlnit acolo acest mare balon trist, plutind în aer la cîtiva metri deasupra mării.

Pescuitul mergea iute. Privind în apa liniștită, vedeai foarte bine cum se petrec lucrurile: moruniî veneau să mușce cu o mișcare lacomă. În urmă simțindu-se înțepați, se smuciau puțin, ca spre a-și prinde mai bine gura. Și din minut în minut, repede, pescariî trăgeau cu amîndouă mîinile undițele lor — zvîrlind peștii aceluia care trebuia să-i spintece și să-i așeze.

Flotila Paimpolezilor era risipită pe acea oglindă liniștită, însuflețind acel pustiū. Ici-colo se vedeau micile pinze îndepărtate, întinse numai de formă, pentru că nimic nu sufla. Și cum erau de albe, păreau niște zgrăviturî de o culoare mai deschisă pe cenușul orizonturilor.

În ziua aceia, pescuirea în Islanda părea o meserie atît de liniștită și așa de ușoară — o meserie de domnișoară...

.
Jean-François de Nantes!
Jean-François!
Jean-François!

Cei doi copii mari cîntau. Și Yann nu se gîndia cîtuși de puțin să fie frumos și să aibă înfățișarea nobilă. De altfel, el se purta numai cu Silvestru ca un copil, necăutînd pe alții și nejuicîndu-se nici odată de cît cu el. Inchis cu cei l'alți și mai de grabă mîndru și întunecat — foarte blajin însă cînd aveaî nevoie de el, totdeauna bun și săritor cînd nu-l întăritaî.

Ei cîntau cîntecul acela, pe cînd la cîtiva pași de ei, alți doi cîntau altceva, o altă melopee făcută tot din somnolență, din sănătate și din nedeslușită melancolie.

Nu li se ura și vremea trecea.

Jos, în cabină, era totdeauna foc potolit în fundul cuptorului de fer și capacul gurei prin care scoboraū, era totdeauna ținut închis pentru a da o părere de noapte acelora ce aveau trebuință de somn.

Le trebuia foarte puțin aer pentru a dormi și oamenii nu atât de sdraveni, crescuți în orașe, ar fi dorit mai mult. Dar când pieptul adînc s'a umflat toată ziua chiar în atmosfera nesfîrșită, adoarme și el apoi și mai că nu mai mișcă de loc. Atunci te poți ghemui în ori ce mică ascunzătoare, cum fac dobitoacele.

Se culcău după *quart*, după cum vroiau la orice momente, căci orele nu mai aveau nici o însemnătate în această lumină neîncetată. Și somnul lor era totdeauna bun, fără frămîntări, fără vise, odihnindu-i de tot.

Cînd de pildă se gîndiau la femeii, atunci cei ce dormeau se turburau: cînd se gîndeau că în șase săptămîni pescuitul se va sfîrși și că vor poseda în curînd altele sau tot pe amantele vechi, ei deschideau ochii mari.

Dar aceasta se întimpla rar sau atunci se gîndiau mai curînd în chip cîstit: își aduceau aminte de soții, de logodnice, de surori, de rude... Cu obișnuința de a se abține, simțurile adorm și ele pentru timpuri îndelungate...

.
Jean François de Nantes!
Jean François!
Jean François!

...Ei priveau acum în fundul horizontului cenușiu ceva imperceptibil. Un fum mic, se înălța de pe ape ca o coadă microscopică, de un altfel de cenușiu, puținel mai închis ca acel al cerului. Cu ochii lor obișnuiți a cerceta îndepărtările, ei îl zăriseră repede:

— Un vapor, colo!

— Mi se pare — zise căpitanul, uitîndu-se cu băgare de seamă — că e un vapor al Statului, încrucișătorul care 'și face cursa.

Acest fum nelămurit aduce pescarilor vești din Franța, și între altele, și o oarecare scrisoare de la o bunică, scrisă de o mîna de fată frumoasă.

El se apropie încet și în curînd i se văzu forma neagră. Era într'adevăr încrucișătorul care venise să facă o raită în aceste fiorduri de apus.

În acelaș timp se stîrni o ușoară adiere, înțepătoare la respirat și care începu a marmora pe alocuri suprafața apelor moarte. Ea însemna pe oglinda lucitoare deseneuri de un albastru verzuî care se prelungiau în dîre; se întindeau ca niște evantaliuri, sau se ramificau în formă de madreporă. Aceasta se făcea foarte repede, cu un fișit. Era ca un semn de deșteptare, prevestind sfîrșitul acestei îndelungate toropeli. Iar cerul scăpat, de vălul său, se însenina; aburii căzuți iar la orizont, se îndesau în îngrămădiri de vată surie, formînd ca niște ziduri moi înprejurul mării. Cele două oglinzi nesfîrșite între care erau pescarii — cea de sus și cea de jos — își căpătau adîncea lor transparență ca și cum s'ar fi șters de pe ele abureala care le întunecase. Timpul se schimba, dar într'un chip cam repede, ceea ce nu era bine.

Și din diferite puncte ale mării, din diferite părți ale întinderii, sosiau corăbiile de pescarii: toate cele din Franța care pribegiau prin aceste pustietăți, Bretoni, Normanzi, Buloneji sau Dunkercheji. Ca

niște păsări cari se adună la o chemare, ele se strîngeau în jurul acestui încrucișător. Eșiau chiar de prin colțurile goale ale orizontului și micile lor aripi fumurii se iviau de pretutindenă. Ele populau cu deșăvîrșire pustiul palid.

Nu mai erau purtate încet de apă. Ele întinseseră pînzele la proaspăta adiere nouă și 'și dau iuțeală spre a se apropia.

Islanda îndepărtată, se ivise și ea, par'c'ar fi voit să se apropie ca ei. Ea își arăta din ce în ce mai lămurit înalții munți de piatră goală — cari nu sînt nici odată luminați de cît dintr'o parte, pe dedesupt și par'că oarecum cu părere de rău.

Ea se continua chiar cu o altă Islandă de o culoare asemănătoare, care se lămuria puțin cîte puțin — dar care era chimerică, și ai cărei munți mai uriași nu erau de cît o îngrămădire de aburi. Iar soarele, mereu jos și tîrîtor, neputîndu-se ridica de-asupra lucrurilor, se vedea prin această părere de insulă, astfel în cît părea că ar fi înaintea ei și că aceasta era pentru ochi o vedenie neînțeleasă. Nu mai avea cearcăn și discul lui rotund reluîndu-și iar contururile foarte lămurite, părea mai de grabă vre-o sărmană planetă, galbenă, murindă, care s'ar fi oprit acolo, nehotărită, în mijlocul unui haos...

Incrucișătorul era înconjurat acum de furnicarul de Islandeji. De la toate aceste corăbii se desprindeau cîte o luntre ca o coajă de nucă, aducînd pe punte oamenii neciopliți, cu bărbî lungi, în costume destul de sălbatece.

Avea fiecare ceva de cerut, oarecum ca niște copii: leacuri pentru mici răni, reparațiuni, merinde, scrisori.

Alții veniau din partea căpitanilor lor spre a fi puși în fiare, pentru a ispăși vre-o răsvrătire. De oare ce 'și făcuseră toți slujba la Stat, ei găsea lucrul foarte natural. Iar cînd puntea falsă fu acoperită cu 4—5 din acești flăcăi voinici, întinși, cu cătușa de picior, bătrînul șef care le încuiase fiarele cu lacătele, le zise: «Culcațivă de-a curmezișul, feții mei, să putem trece!» — ceiaze ei făcură supuși și surizînd.

Erau multe scrisori pentru Islandeji de data aceasta. Intre altele, două pentru *Maria*, căpitan *Guermeur*: una adresată *domnului Gaos*, *Yann*; a doua, *domnului Moan*, *Silvestru* (aceasta sosită prin Danemarca, la Reickavick, de unde o luase încrucișătorul).

Serjentul major, le împărția, după ce băga mina în sacul de pînă de vîntrea și avînd adesea orî oare care greutate a citi adresele care nu erau toate scrise de mîini prea îndemînatice.

Și comandantul zicea :

— Grăbiți-vă, grăbiți-vă! Barometrul scoboară!

Îi era cam urit să vază toate acele mici coji de nucă date la mare și atîți pescari adunați în această regiune puțin sigură.

Yann și Silvestru aveau obiceiul de a-și citi împreună scrisorile.

De data aceasta ei le citiră la lumina soarelui de miezul nopții, care soare îi lumina mereu din înălțimea orizontului, cu aceiași înfățișare de astru mort.

Așezați mai la o parte, într'un colț al punții, ținîndu-se pe după

gît unul pe altul, ei citiau foarte încet, ca spre a se pătrunde și mai bine de lucrurile cari li se spuneau din țară.

În scrisoarea lui Yann, Silvestru află vești despre Maria Gaos, mica sa logodnică; în aceia a lui Silvestru, Yann citi istoriile hazlii ale bătrînei bunice Yvonne, care n'avea seamăn pentru a bucura pe cei ce lipseau. Și apoi cel mai de pe urmă aliniat care îl privia: «Bună ziua din partea mea făcăului lui Gaos».

După ce sfârșiră de citit scrisorile, Silvestru o arătă sfios pe a sa fratelui său mai mare, spre a încerca să-l facă să prețuiască mina care a scris-o.

— Ia te uită, Yann! O frumoasă scriere, nu-î așa?

Dar Yann care știa foarte bine care era acea mînă de fată, întoarse capul, dînd din umeri, ca și cum ar fi vrut să spuie că-l plictisesc la urma urmelor cu această Gaud.

Atunci Silvestru, îndoi cu grijă mica hîrtioară desprețuită, o puse în plicul ei și o strînse în flanela lui, la piept, zicîndu-și foarte intristat:

— De sigur că nu se vor lua niciodată!... Dar ce poate avea oare împotriva ei?

...Miezul nopții sună la clopotul încrucișătorului. Și ei rămaseră și acum acolo, stînd jos, gîndindu-se la țară, la cei absenți, la miile de lucruri, ca într'un vis.

În acest moment, veșnicul soare, care-și înmuiase puțin marginea în ape, începu a se ridica încetinel.

Și dimineața veni.

PARTEA DOUA.

I.

...Soarele Islandei își schimbase și el înfățișarea și culoarea și începea acea nouă zi cu o dimineață întunecată. Scăpat cu desăvîrșire de vâlul lui, el trimetea acum raze lungi care tăiau cerul ca niște țîșnitori, vestind apropierea furtunii.

Prea fusese frumos de cîteva zile; trebuia să se sfîrșiască odată. Vîntul mării sufla peste acest sobor de corăbii, ca și cum ar fi simțit trebuința să le împrăstie, să scape marea de ele. Și numai în fața acestei amenințări scrisă în aer și asupra căreia nu te puteai înșela, ele începeau a se risipi, a fugi ca o oștire biruită și gonită din urină.

Vîntul sufla din ce în ce mai tare, făcînd să se înfioare și oamenii și corăbiile.

Valurile, mici încă, se goneau unele pe altele, se adunau. Ele se marmoraseră mai întăiu din picina spumei albe care se așeza de-a-supra ca o rețea (de dîre subțiri). Apoi auzia o sfîrșitură și vedeai ieșind fum. Ai fi zis că apa ferbea, ardea și zgomotul ascuțit al acestor frămîntări creștea din minută în minută.

Nu se mai gîndia nimeni la pescuit ci numai la manevră. Undițile fuseseră de mult scoase din apă. Toți se grăbiau să plece — unii căutaui să ajungă la timp spre a-și găsi un adăpost în fiorduri; alții preferînd să treacă de capătul de miazăzi al Islandei, pîrîndu-li-se mai

sigur sa iasă în largul mării și să aibă înaintea spațiul liber, spre a putea sbura, cu vîntul în spate. Se mai vedeau puțin unii pe alții. În văgăunile dintre valuri răsăriau ici-colo pînze de corăbii, sărmene lucrușoare muiate, obosite, fugare, dar ținîndu-se totuși de-asupra, întocmai ca acele jucării de copii, făcute din măduvă de soc, pe care le culci sufînd asupra lor dar care mereu se ridică.

Marea dungă de nori care se îndesase la orizont înspre Apus, luînd înfățișarea unei insule, se desfăcea acum de sus și fășile alergau pe cer. Părea nesfirșită această grămadă de nori: vîntul o întindea, o lungia, o supția, scoțînd din ea neconținut perdele întunecate pe care le desfășura în limpedele cer galbeu, devenit de o lividitate rece și adîncă.

Din ce în ce mai tare acest vînt care frămînta ori ce.

Încrucișătorul plecase spre adăposturile Islandei, iar pescarii rămăseseră singuri pe această mare frămîntată care lua o înfățișare dușmănoasă și o culoare îngrozitoare. Se grăbiau spre a-și face toate pregătirile de vreme rea. Distanțele dintre ei se măriau, și în curînd erau să se piardă din ochi.

Valurile, răsucite în chip de melc, se goniau mereu unele pe altele, se înlănțuiau, se înălțau din ce în ce mai mult și între ele se săpau goluri.

În cîte-va ciasuri totul era arat, răsturnat, în această regiune atît de liniștită în ajun și în locul tăcerii de mai înainte, te asurzia zgomotul. Toată această frămîntare de acum, inconștientă, nefolositoare și care începuse atît de repede, era o schimbare făcută văzînd cu ochii. În ce scop toate acestea?.. Ce taină de oarbă nimicire!..

Norii sfîrșiau de a se desface în aer, venind mereu din spre Apus, așezîndu-se unii de-asupra altora, grăbiți, întunecînd totul. Mai rămăseseră numai cîte-va spărturi galbene prin care soarele trimetea de jos cel mai de pe urmă mănuchiul de raze, dar apa, verzue acum, era din ce în ce mai vîrgată de spumă albă...

La amiază *Maria* își luase cu desăvîrșire înfățișarea ei pentru vreme rea. Toate capacele erau puse și pînzele strînse. Sărînd mlădioasă și ușoară în mijlocul urgiei ce începea, ea părea că joacă, întocmai ca delfinii pe cari-i înveselesc furtunile. Ne mai avînd de cît pînza din pisc, ea fugia înaintea furtunii, după cum zic marinarii acestui fel de mers.

Cerul se întunecase cu desăvîrșire: o boltă închisă, apăsătoare, cu cîteva locuri mai negre trase de-asupra ca din cărbune și pîrînd niște pete fără nici o formă. Părea aproape un templu neclintit și trebuia să te uiți cu băgare de seamă spre a 'nțelege că era, din potrivă, în toiul unei mișcări amețitoare: mari trîmbe cenușii grăbind să treacă și neîncetat înlocuite cu altele cari veniau din fundul orizontului, covoare de întunec, desfășurîndu-se ca de pe un sul fără sfîrșit.

Maria fugia mereu înaintea vremii, fugia din ce în ce mai iute. Dar timpul fugia și el înaintea nu știu cărui lucru de taină și de spaimă. Vîntul, marea, *Maria*, norii, totul era coprins de o nebulă pornire de goană și iuteală, în acelaș sens. Cel mai iute fugia vîntul, apoi marile ridicături de apă ce alergau după el, mai grele, mai do-

moale, apoi *Maria*, furată și ea în această mișcare a tuturor. Valurile o urmăreau cu crestele lor vinete, rostogolindu-se într'o neconținută cădere și ea — mereu ajunsă din urmă, mereu întrecută — scăpă totuși prin mijlocul unui fel de șanț ce lăsă dibace în urma ei și a unui vârtej în care se sfărâma furia lor.

Și în acest mers de *gcană*, ceia ce simția mai mult, era o iluzie de ușurință: simția că sări fără nici o oboseală și fără nici o sforțare. Când se urca pe valuri, *Maria* n'avea nici o sguiduire, ca și cum ar fi luat-o vîntul pe sus, iar scoborișul ei era ca o alunecătură, făcîndu-te să simți acea gidilitură de pîntece pe care o ai în dulap (scrinciob) cînd vii spre pămînt¹⁾, sau în căderile imaginare din vise. Cînd muntele de apă se îndoia supt ea spre a fugi mai departe, corabia părea că alunecă, dîndu-se înapoi spre a-și lua vînt și atunci era cufundată într'una din acele vîgăuni cari alergau și ele. Fără a suferi vre-o stricăciune, ea atîngea fundul lor înspăimîntător, cu o împroșcare de apă ce nici n'o înnuia, dar care fugia și se ștergea înainte ca un fum, ca un nimic...

În adîncul acestor vîgăuni era mai întuneric și după ce trecea un val, vedeaî sosind altul din urmă, altul mai mare, ridicîndu-se drept ca un perete de o culoare verde prin transparență, și care se grăbia să se aproprie cu o înfățișare furioasă, cu răsuciturile gata a se închide, pîrînd a-ți zice: «stai să te-apuc și să te înghit»...

... Dar nu! El te sălta numai, cum ai sălta o pană cu o ridicătură de umăr și îl simțeaî trecînd aproape încetinel pe sub tine, cu fișiiul lui de spumă, cu uretul lui ca de cascadă.

Și tot așa mai încolo, mereu așa. Dar furtuna creștea. Valurile se urmau mai uriașe, ca niște lanțuri de munți, ale căror văi începeau a te speria. Și toată această furie de frămîntare se întărita supt un cer din ce în ce mai întunecat, în mijlocul unui sgomot mai nemărginit.

Era într'adevăr o vreme foarte grozavă și trebuia să fii cu ochii în patru. Dar aveau înainte atît spațiu liber spre a fugi! Și apoi *Maria* fusese în anul acela tocmai în partea cea mai apuseană a pescăriilor Islandei, așa în cît goana aceasta spre răsărit era tot atît drum bun făcut pentru întoarcere.

Yann și Silvestru erau la cîrmă, legați de mijloc și tot mai cîntău cîntecul *Jean-François de Nantes*. Îmbătați de iuțea și de mișcare, ei cîntău cît puteau, rîzînd că nu se mai auzeau în mijlocul acestei deslănțuirii de sgomote, întorcînd capul spre a se înveseli, cîntînd în potriva vîntului și simțîndu-și răsufările tăiete.

— Ei, voinicilor, miroase a aer închis acolo sus? — îi întrebă Guermeur, scoțîndu-și fața bărboasă prin gura întredeschisă, ca un diavol gata să iasă din cutia lui.

Oh! Nu! Nu mirosia de sigur de loc a aer închis.

Avînd noțiunea exactă a lucrurilor ce se pot *minui*, avînd încredere în tăria vasului lor și în puterea brațelor lor, nu le era frică. Ei mai aveau încredere și în paza acelei Fecioare de faianță care de

¹⁾ În text: «..... qu'on a dans les chutes simulées des «chars russes». Chars russes sunt un fel de cășori, ale căror săniî cad de la o înălțime oare-care.

patru-zeci de ani de cînd venea în Islanda dănuise de atîtea ori acest joc urit, veşnic surîzătoare, între buchetele ei de flori false...

*Jean-François de Nantes,
Jean-François,
Jean-François !*

În general, nu vedeau departe împrejur. La cite-va sute de metri totul părea că se sfîrşeşte în nişte spaima nelămurite, în creste vinete care se sbîrlea, mărgininu-ţi vederile. Te credeaî mereu în mijlocul unei scene restrînse, de şi mereu schimbătoare, iar lucrurile erau de alt-fel înecate în acest fel de fum de apă care fugia ca un nor, cu o neobişnuită iuteală pe toată suprafaţa mării.

Dar din cînd în cînd răsărea şi cite o geană de lumină înspre nord-vest, de unde putea veni o repede schimbare de vînt. Atunci o lucire ce atîngea apa, venea de la orizont, o răsfrîngere tîrtoare care întuneca şi mai mult bolta aceluî cer, se împrăştia pe albele creste frămîntate. Şi acest luminiş era trist de privit căci acele depărtări întrezărite, acele scurte înseninări strîngeau şi mai mult inima, făcîndu-te să înţelegi prea bine că pretutindenî era acelaş haos, aceeaşi furie, pînă dincolo de acele mari orizonturi goale şi mult mai departe de ele, la nesfîrşire: grozăvia era neţărmurită şi ei se găseau singuri în mijlocul ei.

Un urlet uriaş eşa din lucruri ca un preludiu de apocalips, împrăştiind spaima sfîrşitului lumilor. Şi în acest urlet deosebiai miî de voci: de sus veneau şuerătoare sau adânci, care de uriaşe ce erau păreau aproape că vin din depărtare. Acestea erau vocile vîntului, marea suflă al acestei urgii, puterea nevăzută care ducea totul. Ea te speria, dar erau alte sgomote, mai apropiate, mai materiale, mai ameninţătoare cu pieirea, pe care le scotea apa ce se frămînta, ce sfîrîia ca pe jăratec.

Furtuna se măria mereu.

Cu tot mersul lor în goană, marea începea a-î acoperi, a-î mîncă, precum spuneau ei: mai întîiu neguri uşoare ce biciuia cîrma, apoi trîmbe de apă, svîrlite cu o forţă de sfărîmat totul. Valurile se măriau din ce în ce mai mult, se ridica nebuneste şi cu toate acestea ele se rupeau la timp. Vedeai căzînd mari fişii verzuî de apă pe care vîntul le împrăştia pretutindenî. Pe punte cădeau trîmbe grele cu un zgomot de plesnitură şi atunci Maria tremura toată ca de durere.

Acum nu mai deosebiai nimic din cauza acestei spume albe, risipită pretutindenî. Cînd palele de vînt gemeau mai adînc, o vedeai alergînd în vîrtejuri mai groase, ca pulberea drumurilor vara. O ploaie mare care venise, cădea de asemenea foarte pieziş, aproape orizontală şi toate aceste lucruri la un loc, şuiera, pîşcau, rîniau ca nişte lovituri de cureluşe.

Ei rămăseseră tot acolo la cîrmă, legaţi, ţinîndu-se tare, îmbrăcaţi în hainele lor ceruite cari erau aspre şi lucitoare ca pielea rechinilor. Şi le strînseseră bine la gît cu sfoară gudronată şi le strînseseră şi la încheieturile mîinilor şi la gleznelor picioarelor, spre a nu lăsa să intre apa care rîura pe ei. Cînd apa lovia mai din greu, ei îşi înco-

voiau spinările și se sprijiniau bine spre a nu fi răsturnați. Obrajii le ardeau și răsufierea li se curma la fiecă minută. După fiecare val mai mare ce cădea pe punte, ei se priviau surizînd din pricina sării ce le sta chiciură 'n bărbî.

Cu vremea însă, furia aceasta care nu se mai domolia, care stăruia mereu în aceeași culme deznădăjduită a ei, îi obosia. Furia oamenilor ca și a dobitoacelor trece repede. Trebuie să suferi însă multă vreme furia lucrurilor neînsuflețite, care n'are nici pricină, nici țintă și e plină de taină ca viața și ca moartea.

Jean-François de Nantes!

Jean-François.

Jean-François!

Refrenul vechiului cîntec tot mai trecea pe buzele lor înălbite, dar fără niciun răsunset, început din cînd în cînd, fără conștiință. Prisosul de muncă și de zgomot îi îmbătase. De geaba erau ei frumoși căci surîsul lor era o biată strîmbătură a buzelor pe dinții ce le clănțaniau din pricina unei tremurături de frig. Ochii lor pe jumătate închiși, supt peloapele arse, priviau neclintiți, cuprinși de o sălbatecă sleire de forțe. Cetluiuți la cîrmă ca două proptele de marmoră, ei făceau cu minele lor încheștate și învinețite sforțările ce trebuiau, aproape fără a se gîndi, numai prin simpla obișnuință a lucrurilor.

Cu părul rîurînd de apă, cu gura contractată, păreau ciudați la vedere și în ei se trezise un întreg fond de sălbăticie.

Nu se mai vedeau, dar aveau conștiința că se găsesc mereu unul lângă altul. În clipele mai primejdioase, ori de cîte ori se ridica în urma lor un alt munte de apă mai înalt ca ei, vijiiitor, înspăimîntător, lovindu-le vasul cu o mare pîrîitură înăbușită, una din minele lor se căznea să facă fără voie semnul crucii. Nu se mai gîndiau la nimic: nici la Gaud, nici la vre-o altă femeie, nici la nunți. Ei nu mai puteau gîndi decât de prea mult timp ținea furia aceasta, și beția de sgoinot, de oboseală și de frig le întuneca tot în minte. Erau ca doi stilpi de carne amorțită pe care-i ținea cirna, ca două vite voionice încheștate acolo de în-tinctul de a nu muri.

C R O N I C A

Duminecă 24 Februarie c. va avea loc al 13-lea concert simfonic cu un program compus numai din operele maestrului Castaldi. In afară de Thalatta, care a stîrnit admirația publicului anul trecut, toate celelalte puncte din program sînt inedite. Se va cînta pentru prima oară Marsyas, un mare poem simfonic, brodat pe tragica legendă a satyrului rival lui Apollo, apoi Intermezzo, Tarentella (inedite), Il giorno, un triptic simfonic și la urmă, La sera.

Dat fiind talentul superior al tînărului profesor de la Conservatorul nostru, acest concert va însemna de sigur un mare eveniment artistic.

După audițiunea lui Enescu, este a doua sărbătoare musicală ce vom avea în iarna aceasta.

Orchestra permanentă a ministerului, mîrită, va fi condusă de însuși d. Castaldi.